M. POIARES MADURO
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2004. május 18. [1]

1. A Bíróság először tárgyal olyan előzetes döntéshozatal iránti kérelmet, amely a közösségi hozzáadottérték-adó átruházható értékpapírokkal foglalkozó kollektív befektetési vállalkozásokra történő kivetésére vonatkozik. Megjegyezzük, hogy ezekkel a jogalanyokkal nemrég foglalkozott a közösségi jogalkotó. Az 1985. december 20-i 85/611/EGK tanácsi irányelvet [2] módosító, 2002. január 21-i 2001/107/EK és 2001/108/EK [3] európai parlamenti és tanácsi irányelv pontosította az e szervezetek működésére és kezelésére vonatkozó szabályokat. A jelen ügyben azonban a Bíróságnak elsősorban a tagállamok forgalmi adóra vonatkozó jogszabályainak összehangolásáról — közös hozzáadottértékadó-rendszer: egységes adóalap-megállapításról szóló, 1977. május 17-i 77/388/EGK hatodik tanácsi irányelv [4] (a továbbiakban: hatodik irányelv) tekintetében kell határoznia.

I — Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

2. Az ügy tényállása a következő. A Banque Bruxelles Lambert (a továbbiakban: BBL) segítségnyújtási, tájékoztatási és tanácsadási szolgáltatást nyújtott luxemburgi székhelyű változó alaptőkéjű befektetési társaságoknak (a továbbiakban: VABT). A BBL e szolgáltatások után nem fizette meg a hozzáadottérték-adót (a továbbiakban: HÉA) tekintettel arra, hogy a Luxemburgi Nagyhercegség kivonta a VABT-ket a HÉA hatálya alól. A belga adóhatóság 1998-ban végzett ellenőrzése során fizetési felszólítást bocsátott ki a BBL-lel szemben az 1993 és 1997 között a VABT-knek nyújtott szolgáltatások után esedékes HÉA beszedése érdekében.

1 — Eredeti nyelv: portugál.

2 — Az átruházható értékpapírokkal foglalkozó kollektív befektetési vállalkozásokra (ÁÉKBV) vonatkozó törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések összehangolásáról szóló, 85/611/EGK tanácsi irányelvnek az alapkezelő társaságok és az egyszerűsített tájékoztató szabályozása tekintetében történő módosításáról szóló, 2001/107 irányelv (HL L 41., 20. o.; magyar nyelvű különkiadás 6. fejezet, 4. kötet, 287. o.) és az átruházható értékpapírokkal foglalkozó kollektív befektetési vállalkozásokra (ÁÉKBV) vonatkozó törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések összehangolásáról szóló 85/611/EGK tanácsi irányelvnek a VABT-k befektetései tekintetében történő módosításáról szóló 2001/108 irányelv (HL L 41., 35. o.; magyar nyelvű különkiadás 6. fejezet, 4. kötet, 302. o.). Ezen irányelvek nemzeti jogba történő átültetésének határideje 2004. február 13.

3 — Az átruházható értékpapírokkal foglalkozó kollektív befektetési vállalkozásokra vonatkozó törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések összehangolásáról szóló irányelv (VABT) (HL L 375., 3. o.; magyar nyelvű különkiadás 6. fejezet, 1. kötet, 139. o.)

4 — HL L 145., 1. o., magyar nyelvű különkiadás 9. fejezet, 1. kötet, 23. o.

3. Az adóhatóság ebben az ügyben a belga HÉA-kódexet alkalmazta. A kódex 21. cikkének (2) bekezdése szerint „a szolgáltatásnyújtás teljesítési helye az, ahol a szolgáltatást nyújtó gazdasági tevékenységének székhelye vagy azon állandó telephelye található, ahonnan a szolgáltatást nyújtja, vagy — ezek hiányában — ahol lakóhelye vagy szokásos tartózkodási helye található." E rendelkezéshez kapcsolódik ugyanakkor az ugyanezen kódex 21. cikkének (3) bekezdésében megállapított kivétel, amely szerint két feltétel teljesülése esetén a szolgáltatás megrendelőjének székhelye vagy telephelye minősül a szolgáltatásnyújtás teljesítési helyének: a szolgáltatás megrendelője a Közösségen belül, de a szolgáltatásnyújtás teljesítési helyén kívül letelepedett adóalany, és a szolgáltatás tárgya jogi tanácsadók által végzett szellemi jellegű tevékenység vagy banki, pénzügyi és biztosítási tevékenység. A hatodik irányelv 9. cikkének megfelelően a belga jogalkotó tehát a szolgáltatásnyújtás teljesítési helyének megállapítása előtt előírja annak vizsgálatát, hogy a szolgáltatás megrendelője rendelkezik-e adóalanyisággal.

4. Az előzetes döntéshozatalra utaló végzésből megállapítható, hogy a belga adóhatóság ezeket a rendelkezéseket a következőképp értelmezte. Elfogadva, hogy a jelen ügyben a VABT-k mint a szolgáltatás megrendelői luxemburgi törvények alapján nem alanyai a HÉA-nak, elvetette a belga HÉA-kódex 21. cikkének (2) bekezdésében foglalt kivételes helymeghatározási szabályt. Következésképp a VABT-knek nyújtott szolgáltatások teljesítési helyét a szolgáltatást nyújtó telephelye szerint Belgiumban állapította meg. A jelen esetben alkalmazandó belga jog mindazonáltal kizárja annak lehetőségét, hogy az efféle szolgáltatások HÉA-mentességet élvezzenek. A belga adóhatóság szerint ebből következően a BBL köteles HÉA-t fizetni a luxemburgi VABT-k számára nyújtott szolgáltatások után.

5. A BBL ezt az értelmezést vitatja, mivel a hatodik irányelvvel ellentétesnek véli. Ennek megfelelően keresetet nyújtott be a Tribunal de première instance de Bruxelles-hez (Belgium) a vele szemben kibocsátott fizetési felszólítás megsemmisítése tárgyában. Fenntartja egyrészről, hogy a VABT-k a hatodik irányelv 4. cikke értelmében a HÉA alanyai, függetlenül a nemzeti jog minősítésétől, másrészről pedig azt, hogy az ügyben nyújtott szolgáltatásokra az irányelv 13. cikke vonatkozik, amely ezekre HÉA-mentességet ír elő.

6. A vita ilyen egyedi módon történő alakulásából következik a Tribunal de première instance de Bruxelles két, a Bíróságnak feltett kérdése. Első kérdésében ez utóbbi arra keresi a választ, hogy a VABT-k alanyai-e a HÉA-nak a hatodik irányelv 4. cikke alapján, így a részükre nyújtott szolgáltatások — amennyiben ezek az irányelv 9. cikke (2) bekezdése e) pontjának hatálya alá tartoznak — teljesítési helyének e VABT-k székhelyét kell tekinteni. A második kérdést szubszidiárius jelleggel terjesztették elő. Az első kérdésre adandó nemleges válasz esetén a kérdést előterjesztő bíróság azt kívánja megtudni, hogy a hatodik irányelvnek a különleges befektetési alapok kezelésére alkalmazott HÉA-mentességre vonatkozó

13. cikkének végrehajtása során meg kell-e különböztetni egymástól a segítségnyújtásra és üzletvezetési tanácsadásra vonatkozó szolgáltatásokat és a szoros értelemben vett ügyviteli szolgáltatásokat, amennyiben ezek az előbbiektől abban különböznek, hogy a kezelendő vagyonnal való gazdálkodásra és rendelkezésre vonatkozó vezetői döntési jogkört is feltételeznek.

II — A VABT-k adóalanyi minősége

7. Bár a kérdést előterjesztő bíróság előtti eljárás során az alapeljárás felei vitatkoztak arról, hogy a VABT-k alanyai-e a HÉA-nak, úgy tűnik, hogy a Bíróság előtt észrevételt előterjesztő valamennyi fél egyetértett abban, hogy az első kérdésre igenlő választ kell adni. A BBL, a Bizottság, a belga és a görög kormány a közösségi jog értelmében adóalanynak tekinti a VABT-ket. Csupán abban térnek el, hogyan kell eljutni ehhez az eredményhez, és melyek az ebből eredő következmények.

A — *A VABT-k adóalanyi minősítése a HÉA-ra vonatkozó közösségi jogszabályok tekintetében*

8. Emlékeztetünk arra, hogy a hatodik irányelv 4. cikkének megfelelően csak a gazdasági jellegű tevékenységek tartoznak a HÉA közösségi rendszerének hatálya alá. Ebben a rendelkezésben az adóalany fogalma olyan személyt foglal magában, „aki a (2) bekezdésben meghatározott bármely gazdasági tevékenységet bárhol önállóan végez, tekintet nélkül annak céljára és eredményére". A 4. cikk (2) bekezdése annyiban pontosít, hogy a fenti tevékenységek közé tartozik minden termelői, kereskedői, illetve szolgáltatói tevékenység, ideértve különösen azokat az ügyleteket, amelyek bevétel elérése érdekében materiális vagy immateriális javak tartós hasznosítását foglalják magukban.

9. E tekintetben a Bíróság a Polysar Investments Netherlands-ügyben [5] hozott ítéletben megkülönböztette egymástól a javak vagy valamely társasági részesedés egyszerű birtoklását — ami magában foglalja a befektetésből származó haszonból történő részesedést is — és a hatodik irányelv értelmében vett gazdasági tevékenységet. Ezt követően kimondta a Bíróság, hogy a pénzügyi befektetéseknél a tulajdonjog jogosultja általi egyszerű joggyakorlás önmagában nem valósít meg gazdasági tevékenységet [6]. Ebből következik, hogy a saját tulajdonát kezelő magánbefektető tevékenységéhez hasonló befektetési tevékenységek elvileg nem minősíthetők ilyennek. Esetünkben azt is figyelembe kell venni, hogy a tanácsadó társaságok megkeresése nem lehet valós szempontja

5 — A C-60/90. sz. ügyben 1991. június 20-án hozott ítélet (EBHT 1991., I-3111. o.) 13. pontja. Lásd még a C-333/91. sz. Sofitam-ügyben 1993. június 22-én hozott ítélet (EBHT 1993., I-3513. o.) 12. pontját.

6 — A C-155/94. sz., Wellcome Trust-ügyben 1996. június 20-án hozott ítélet (EBHT 1996., I-3013. o.) 32. pontja.

az irányelv hatálya alá nem tartozó magánbefektetők, illetve az adóalany befektetők tevékenysége közötti különbségtételnek [7]. A Bíróság szerint a HÉA-alanyiság valójában olyan tevékenységet feltételez, amelyet valamely vállalkozási vagy kereskedelmi célból végeznek, és amelyet a befektetett tőke megtérülésére való törekvés jellemez [8].

10. Ezen ítélet értelmében a gazdasági tevékenység tehát olyan *tevékenységnek* tekinthető, amelyet valamely magánvállalkozás valamely piacon, valamely szakma keretén belül *szervezetten* végezhet, és amelynek általános indítéka a nyereségre való törekvés. Meg kell jegyezni, hogy ez a fogalom egyedi, ha összehasonlítjuk más, például a versenyjog területén, szintén a közösségi jog hatályának meghatározása céljából adott meghatározásokkal [9]. Adóügyekben a meghatározás kettős, nemcsak a tevékenység funkciójára, hanem emellett és elsősorban a szervezet felépítésére vonatkozó feltételt tartalmaz. Az ilyen definíció megfelel a HÉA közösségi rendszere által megvalósítandó célkitűzésnek, amely alapján az adók szempontjából egyenlően kell kezelni a Közösség területén letelepedett és ott tevékenységet végző személyeket [10].

11. E kritériumok alapján nem kétséges, hogy a VABT-k által megvalósított ügyleteket a hatodik irányelv értelmében vett gazdasági tevékenységnek kell tekinteni. A VABT-k alapszabályszerűen működő kollektív befektetési szervezetek. A kollektív befektetési alapoktól eltérően a VABT a befektetőitől független jogi személyiséggel rendelkezik. Elnevezését annak a ténynek köszönheti, hogy tőkéje állandóan változhat a részesedések jegyzése és felvásárlása, valamint vagyonának értékelése szerint [11].

12. A 85/611 irányelv 1. cikke szerint e társaságok a kockázatmegosztás elvén működnek, és céljuk a befektetőktől nyilvánosan bevont tőke átruházható értékpapírokba történő befektetése. Tevékenységük így a szakmai alapon történő, harmadik személyek (a résztvevő befektetők) szükségleteinek kielégítésére irányuló vásárlási és eladási aktusok ismétlődéséből áll [12]. Az ilyen tevékenység könnyen értelmezhető a tőke értékpapírpiacon folytatott szervezett és kereskedelmi célú „hasznosításaként" [13]. Ezek a kritériumok összességükben elegendőnek tűnnek a VABT-knek a hatodik irányelv értelmében vett adóalanyisággal történő felruházásához.

7 — Ugyanott, 37. pont.

8 — A C-142/99. sz., Floridienne és Berginvest ügyben 2000. november 14-én hozott ítélet (EBHT 2000., I-9567. o.) 28. pontja.

9 — Lásd többek között a C-41/90. sz., Höfner és Elser ügyben 1991. április 23-án hozott ítéletet (EBHT 1991., I-1979. o.).

10 — A közösségi adójog önálló céljainak részletes bemutatásához lásd D. Berlin: *Droit fiscal communautaire*, PUF, Paris, 1988., 229. és azt követő oldalakat.

11 — Lásd C. Kremer és I. Lebbe::*Les organismes de placement collectif en droit luxembourgeois*, Larcier, Bruxelles, 2001.

12 — Összehasonlításként, van Gerven főtanácsnok a fenti 5. lábjegyzetben hivatkozott Polysar Investments Netherlands ügyre vonatkozó indítványában a hatodik irányelv 4. cikke értelmében vett gazdasági tevékenység kritériumaként hasonló jellemzőkre hivatkozik.

13 — A hatodik irányelv 4. cikkének (2) bekezdése értelmében vett hasznosítás fogalmáról lásd a C-80/95. sz., Harnas & Helm ügyben 1997. február 6-án hozott ítéletet (EBHT 1997., I-745. o.).

13. Ez a megoldás semmiképp sem támadható olyan érvvel, amely a VABT, valamint a Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint általában adóalanyisággal nem rendelkező holding tevékenységének összehasonlításából ered [14]. A holdingtársaság általában megelégszik azzal, hogy más vállalatokban szerzett részesedését kezeli, és nem igyekszik abból a rendes gazdálkodásból származó részesedésen túl további nyereségre szert tenni. Ezzel szemben a VABT-nek elsősorban az a feladata, hogy gazdasági céllal, nyereségszerzés érdekében befektetéseket valósítson meg. Nem bír jelentőséggel, hogy az ugyanazon kibocsátó tőkéjéből való részesedést korlátozzák-e az elővigyázatos kockázatmegosztás érdekében [15]. E tekintetben elegendő annak megállapítása, hogy a VABT-t a befektetett tőke megtérülésének célja vezeti oly módon, hogy a kockázatvállalás mértéke mindig rögzített [16]. Nem kevésbé helytálló a pénzügyi eszközök aktív és passzív kezelésének megkülönböztetése [17]. Tény, hogy a tulajdonnal való rendes gazdálkodás a birtokosától élénk tevékenységet követel. Ami a VABT-t a holdingtól leginkább megkülönbözteti, a szándékuk és a rájuk jellemző gyakorlat: amíg az utóbbi általában tulajdonosként viselkedik, és kizárólag vagyona hasznainak szedésében érdekelt [18], addig a VABT szemlélete vállalkozói jellegű, amennyiben — az elfogadott befektetési politika figyelembevételével — befektetéseinek a pénzpiacon történő elhelyezése során a lehető legmagasabb bevétel elérését célozza.

14. Ugyanakkor különbséget kell tenni aszerint, hogy a VABT önigazgató-e vagy sem. Az első esetben a VABT rendelkezik integrált kezelői funkcióval, míg a második esetben ezt külső szerződött társasághoz helyezi ki. Írásbeli észrevételeiben a Bizottság fenntartja, hogy kizárólag az előbbiek lehetnek a HÉA alanyai annak alapján, ahogyan a Bíróság ebben a tekintetben a holdingokat kezeli. Kifejti, hogy a holdinghoz hasonlóan az a VABT, amely nem önigazgató, nem tesz mást, mint birtokolja az értékpapírokat, anélkül hogy adóköteles tevékenységeket folytatna.

15. A tárgyaláson a Bizottság nem ismételte meg ezt a különbségtételt, megelégedett azzal, hogy szembeállította a jogi személyiséggel nem rendelkező kollektív befektetési alapok helyzetét az ilyen személyiséggel felruházott VABT-kével. Akárhogy is, a

14 — Emlékeztetőül lásd a C-16/00. sz., Cibo Participations-ügyben 2001. szeptember 27-én hozott ítélet (EBHT 2001., I-6663. o.) 19. pontját. Valójában bizonyos esetekben a holdingtársaság időről időre ellenszolgáltatás fejében nyújthat ügyviteli, pénzügyi, könyvelési és technikai szolgáltatásokat leányvállalatai részére. Azonban pontosan ezen egyedi esetekben ítélte úgy a Bíróság, hogy a holding leányvállalatainak kezelésében való részvételét, amennyiben a hatodik irányelv 2. cikkének értelmében a HÉA alá tartozó ügyleteket foglal magában, gazdasági tevékenységként kell értékelni (a fenti 8. lábjegyzetben hivatkozott Floridienne és Berginvest ügyben hozott ítélet 19. pontja).

15 — A Bizottság valóban emlékeztet arra, hogy a 85/611 irányelv 25. cikke értelmében a VABT azonos kibocsátó szavazásra nem jogosító részvényeinek, illetve hitelviszonyt megtestesítő értékpapírjainak legfeljebb 10%-át szerezheti meg.

16 — A fenti 8. lábjegyzetben hivatkozott Floriennе és Berginvest ügyben hozott ítélet 28. pontja.

17 — Γ kritériumra hivatkozik a Belga Királyság annak megállapítása során, hogy a VABT a holdingtársaságoktól eltérően adóalanyi minőséggel rendelkezik. E tekintetben megjegyezzük, hogy a belga állam által a Bíróság elé terjesztett észrevételek eltérnek a kérdést előterjesztő bíróság előtt kifejtettektől.

18 — A holding tevékenységének jellemzése során a Bíróság megállapította, hogy „a követelés jogosultjának tevékenységét úgy lehetne meghatározni, mint olyan befektetési formát, amely nem haladja meg az egyszerű vagyonkezelést" (lásd a fenti 13. lábjegyzetben hivatkozott Harnas & Helm ügyben hozott ítélet 18. pontját).

Bizottság írásbeli észrevételeiből eredő különbségtétel nem tűnik megfelelőnek. Annak meghatározásakor, hogy mely esetben tekintendő a VABT a HÉA alanyának, az elsődleges kritérium tevékenységeinek jellege, és nem az általa felvett jogi forma [19]. Természetesen tevékenységei kiegészítő jelleggel olyan jogi szerkezetbe illeszkednek, amely adóztatás tárgya lehet. Ez történik a szóban forgó tevékenységek esetében is: akármilyen is a belső felépítésük, a VABT-k mind rendelkeznek jogi személyiséggel [20]. Átruházható értékpapírokból álló portfolió tulajdonosai, amelyet a külső kezelőtársaságnak kell adott esetben kezelnie. Tehát helyénvaló a hatodik irányelv alkalmazása során azokat adóalanynak tekinteni, függetlenül a tevékenységük irányítására választott jogi formától.

16. Úgy tűnik számomra, az ehhez hasonló megoldás megfelelő a jogrendszerrel szembeni egyszerűségi és gazdaságossági igény kielégítésére. Ugyanígy megfelel a hatodik irányelv azon célkitűzésének, amely a hasonló gazdasági szereplők közötti verseny feltételeinek közelítését célzó közösségi szabályok megteremtésére irányul. Mindent egybevetve a VABT és az ügyvezető társaság között fennálló kapcsolat semmilyen téren nem hasonlítható össze azzal, ami a holding és azon társaságok között áll fenn, amelyben a holding részesedéssel bír. Valójában a vagyonkezelő társaság a VABT hatáskörátruházása alapján jár el. Ez utóbbi megőrzi a befektetési tevékenységért fennálló felelősségét. Mindazonáltal az adóalanyiság kérdésében továbbra is az marad a meghatározó kritérium, hogy a kérdéses jogalany valóban végez-e gazdasági tevékenységet, és nem az, hogyan szervezi e tevékenységek irányítását.

17. Következésképp a kérdés első részére adandó válasz az, hogy a hatodik irányelv 4. cikkét úgy kell értelmezni, hogy a 85/611 irányelvnek megfelelően alapított VABT-k alanyai a HÉA-nak. Ezután meg kell még állapítani, milyen következményekkel jár a részükre nyújtott szolgáltatások teljesítési helyének meghatározása.

B — *A VABT-knek nyújtott szolgáltatások teljesítési helyének meghatározása*

18. A hatodik irányelv 9. cikke állítja fel azt az elvet, amely szerint a szolgáltatás teljesítési helyének a szolgáltatást nyújtó székhelyét kell tekinteni. Ehhez az elvhez azonban olyan

19 — Más összefüggésben a Bíróság kimondta, hogy „az adósemlegesség elve különösen azt tiltja, hogy az ugyanolyan ügyleteket megvalósító gazdasági szereplők különböző bánásmód alá essenek a HÉA kiszabása során. Ebből következik, hogy a fenti alapelv sérül, ha a 13. cikk A. része (1) bekezdésének b) és g) pontjában megjelölt intézmények vagy szervezetek által megvalósított ügyletekre biztosított mentesség az adóalany által folytatott tevékenység jogi formájának van alárendelve" (a C-216/97. sz. Gregg-ügyben 1999. szeptember 7-én hozott ítélet [EBHT 1999., I-4947. o.] 20. pontja). Következésképp ugyanilyen közömbös a kérdéses jogalany jogi formája abban az esetben is, amikor adóalanyiságáról kell határozni.

20 — Ez az a lényeges feltétel, amely elválasztja a VABT-ket a befektetési alapoktól. Ez utóbbiak szerződéses formában működnek anélkül, hogy jogi személyiséggel bírnának. A jogalanyiság hiányában érthető, hogy az adózás szempontjából „áttetszőek". Ettől kezdve adót kivetni csak az osztatlan portfoliót kezelő ügyvivő társaságra lehet. E megoldás azonban bizonyos értelemben más hiányában és szükségként vetődik fel.

kivételek is társulnak, mint a 9. cikk (2) bekezdésének e) pontja, amely úgy rendelkezik, hogy a Közösségen belül, de a szolgáltató országán kívül letelepedett adóalanyoknak nyújtott tanácsadói, banki és pénzügyi szolgáltatások teljesítési helye az a hely, ahol a címzett gazdasági tevékenységének székhelye található.

19. Márpedig úgy tűnik, ha megállapításra került, hogy a VABT-k adóalanyok, a hatodik irányelv 9. cikkének (2) bekezdését kell alkalmazni a részükre nyújtott szolgáltatások tekintetében. Ugyanakkor a Belga Királyság elutasítja ezt a következtetést. Írásbeli észrevételeiben úgy véli, hogy meg kell különböztetni a VABT-k részére nyújtott tanácsadási, adatkezelési és tájékoztatási szolgáltatásokat, mert csak ezek tartoznak a fenti rendelkezés hatálya alá, amíg a döntési jogkörrel párosuló alapkezelői szolgáltatás eltérően kezelendő.

20. E különbségtétel megalapozása érdekében a Bíróságnak a hatodik irányelv 13. cikkének A. részén alapuló HÉA-mentességre való jogosultságra vonatkozó ítélkezési gyakorlatára hivatkozik [21]. Ugyanakkor ez az ítélkezési gyakorlat nem releváns az elemzés jelen szakaszában, ahol csupán a szolgáltatás nyújtásának helyét kell meghatározni. Elegendő megállapítani, hogy a 9. cikk (2) bekezdése e) pontjának harmadik és ötödik francia bekezdése éppúgy vonatkozik a tanácsadási szolgáltatásra, mint a banki és pénzügyi szolgáltatásokra.

21. A fentiekből következik, hogy a hatodik irányelv 9. cikke (2) bekezdésének e) pontja az alapkezelői szolgáltatásokra is alkalmazható, amennyiben azokat pénzügyi tevékenységek keretében nyújtják. Amennyiben ezeket a Közösség területén belül, de a szolgáltató országán kívül letelepedett adóalanyok részére nyújtják, a címzett gazdasági tevékenységének helye tekintendő teljesítésük helyének.

III — A hatodik irányelv 13. cikke B. része d) pontjának 5. és 6. alpontjában megállapított HÉA-mentesség hatálya

22. Bár a kérdést előterjesztő bíróság szerint az első kérdésre adott igenlő válasz az alapügy megoldása tekintetében megfosztja tárgyától a másodikat, véleményem szerint érdemes az utóbbit is elemzésnek alávetni.

23. A hatodik irányelv által a 13. cikk B. része d) pontjának 6. alpontjával létrehozott rendszerben a tagállamok mentesítik a

21 — A C-267/00. sz., Zoological Society ügyben 2002. március 21-én hozott ítélet (EBHT 2002., I-3353. o.)

„tagállamok által meghatározott különleges befektetési alapok kezelés[ét]". E tekintetben a vitás kérdések egyszerre vonatkoznak a fenti rendelkezés megfelelő általános értelmezésére és a kezelés fogalmának speciális értelmére.

A — *Az értelmezés szabályai*

24. Az észrevételeket előterjesztő felek egyetértenek abban az állandó ítélkezési gyakorlatban felállított általános szabályban, amely szerint a hatodik irányelv 13. cikke által említett kivételeket szigorúan kell értelmezni, amennyiben kivételt képeznek a HÉA valamennyi, ellenszolgáltatás fejében adóalany részére nyújtott szolgáltatásra történő kivetésének alapelve alól [22].

25. Indokolt lehet arra is emlékeztetni, hogy az előzetes döntéshozatalra utaló végzés által szolgáltatott elemekre tekintettel az adóalany fogalmához hasonlóan a mentességek is a közösségi jognak a hatodik irányelv által bevezetett közös HÉA-rendszer általános összefüggéseiben elhelyezendő önálló fogalmát alkotják [23]. Az, hogy a 13. cikk B. része d) pontjának 6. alpontja visszautal a tagállamok jogára, nem jelenti azt, hogy a különböző nemzeti jogrendszereket illeti a kivétel alkalmazási területének meghatározása. Egyrészről ez a visszautalás csak a különleges befektetési alap meghatározására, és nem helyzetüknek a közösségi HÉA-jogszabályokhoz képest történő megállapítására vonatkozik. Másrészről ez a meghatározás a 85/611 irányelv alkalmazásában már részben a közösségi jog hatálya alá tartozik.

26. A BBL úgy véli, hogy az elemzést a rendelkezés jogi céljaira, azaz a tagállamok azon közös általános politikai indokainak vizsgálatára is ki kell terjeszteni, amelyek igazolják az ilyen mentességet. Kétségtelen, hogy ilyen indokok merültek fel a hatodik irányelv 13. cikkének megfogalmazásakor. A rendelkezés keretein belül ezek kétségkívül azon — a BBL által hangsúlyozott — általános szándékban nyilvánulnak meg, hogy a megtakarításokat a kollektív befektetések felé tereljék. Ez a mentesség azonban főleg azon a praktikus megfontoláson alapszik, amely el kívánja kerülni, hogy a szerződéses formájú alapokra olyan adóterhet rójanak, amelyet a jogi személyiséggel felruházott, és önmagukat irányító befektetési szervezetek a 13. cikk B. része d) pontjának 5. alpontja szerint nem kötelesek viselni. E rendelkezés szerint az árut megtestesítő értékpapírok, illetve egyéb, a hatodik irányelv 5. cikkének (3) bekezdése által érintett jogok vagy értékpapírok kivételével a részvényekre, társasági vagy társulási részesedésekre, kötelezettségvállalásokra és egyéb jogcímekre vonatkozó ügyletek, beleértve a közvetítést, de kivéve a letéti kezelést és a kezelést, mentesek a HÉA alól.

22 — Lásd legutóbb a C-45/01. sz. Dornier-ügyben 2003. november 6-án hozott ítélet (EBHT 2003., I-1294. o.) 42. pontját.

23 — A C-2/95. sz. SDC-ügyben 1997. június 5-én hozott ítélet (EBHT 1997., I-3017. o.) 21. pontja.

27. E tekintetben a belga kormány fenntartja, hogy az olyan mentesség, amely a vagyon kezelésének kiszervezését választó alapszabályszerű alapok kivételével a szerződéses alapokra korlátozódik, egyenlő elbánást valósíthat meg a különböző kollektív befektetéseknél. Ez utóbbi érv meggyőzőnek tűnik. Jogszerű a befektetési társaságokra vonatkozó rendszert kiterjeszteni a VABT-kre, amennyiben ezek hasonló helyzetben vannak. Azonban, amint azt a BBL megállapítja, ebből nem vezethető le, hogy az e befektetési társaságok részére nyújtott szolgáltatásokat mentesíteni kellene. Ahhoz, hogy meghatározzuk e mentesség alkalmazási területét, meg kell állapítani a kezelés jelentését az érintett rendelkezés értelmében is.

28. Ennek a következtetésnek nem mond ellent az a befektetési társaságok között alkalmazott, állítólagosan egyenlőtlen bánásmód, amely a BBL szerint abból adódhat, hogy a mentesség bizonyos, a befektetési alapok kezelésére nyújtott szolgáltatásokra korlátozódik. Egyrészről az önigazgató VABT — amely harmadik személyt bíz meg a tevékenységei irányításához közvetlenül nem kötődő szolgáltatások ellátásával — e tekintetben adózási szempontból ugyanolyan helyzetben van, mint a befektetési alap. Nincs jelentősége annak, hogy a VABT maga is el tudja látni ezeket a szolgáltatásokat, anélkül hogy a HÉA hatálya alá kerüljön, míg a kollektív befektetési alap nem rendelkezik ilyen lehetőséggel. Ebben az esetben a VABT-vel és a kollektív befektetési alapokkal szembeni bánásmód közötti lehetséges eltérés valójában nem más, mint normális következménye a közös HÉA-rendszer alkalmazásának, amely kizárólag a két önálló adóalany közötti kapcsolat keretében kifejtett tevékenység adózását választja [24]. Másrészt, ha követjük a BBL e pontról kifejtett érvelését, el kell fogadni, hogy számos, a kollektív befektetési alapok kezeléséhez többé-kevésbé kapcsolódó szolgáltatás e mentesség hatálya alá tartozhat. Ez látványosan túlterjed a hatodik irányelv 13. cikke B. részének szövegén, amely pedig csak szigorú értelmezés tárgya lehet.

B — *A kezelés fogalma a hatodik irányelv 13. cikke B. része d) pontjának 6. alpontja értelmében*

29. A hatodik irányelv nem határozza meg a kezelés tartalmát, amint nem teszi ezt a 13. cikk B. részének d) pontjában említett ügyletek esetén sem. A Bíróságnak több ítéletében lehetősége adódott ezek értelmének pontosítására. Sohasem határozott azonban még a 13. cikk B. része d) pontjának 6. alpontjában megállapított mentesség ügyében.

30. Meghatározás hiányában a BBL javasolja a visszatérést a kezelés fogalmának azon általános értelmezéséhez, amelyet a nemzeti polgári jog tanai nyújtanak. Bármennyire

24 — Ruiz-Jarabo Colomer főtanácsnok az SDC-ügyre (a fenti 23. lábjegyzetben hivatkozott ítélet) vonatkozó indítványának 54. és azt követő pontjaiban hasonló érvelést vezetett le.

csábító is, az ilyen javaslat nem fogadható el. Emlékeztetni kell arra, hogy a Bíróság ítélkezési gyakorlata egyértelműen kizárja a HÉA alkalmazási területéből a vagyonkezelői ügyleteket. Ennélfogva el kell utasítani az olyan meghatározást, amely ezen ügyleteknek központi szerepet ad. Ez logikusan nem szolgálhat valamely, a meghatározásából fakadóan adóalanyiságot feltételező adómentesség hatályának meghatározására [25].

31. A Bíróság elé beterjesztett észrevételek arra a kérdésre összpontosítottak, hogy vajon a kezelést döntési jogkört is magában foglaló tevékenységnek kell-e tekinteni. Végül is ez volt a Bizottság és a görög kormány által fenntartott értelmezés. A kezelés fenti rendelkezés értelmében vett jelentése kizárólag a pénzügyi kezelésnek felel meg, amely döntési jogkörrel jár a befektetések és a befektetési politika terén. A BBL és a belga kormány vitatja ezen értelmezést. Szerintük a kezelés fogalma tágabban értelmezendő, és kiterjed a kezelési tanácsadásra is.

32. Ebben a formában a kérdést szerintem helytelenül tették fel. A fogalom értelmének megvilágításánál nemcsak az alkotóelemeire kell támaszkodni, hanem azon rendelkezés céljaira is, amelynek keretében felmerült. Márpedig ez utóbbi oly módon követeli meg a mentesség körülírását, hogy az ne érintse az adó általános jellegének elvét, és mégse fossza meg teljes tartalmától az általa érintett tárgyat [26]. Ebből a nézőpontból a mentességet minden olyan ügyletre ki lehet terjeszteni, amely közvetlenül kapcsolódik a befektetési alapok kezelésének rendszeréhez. Következésképp a mentesség nem korlátozódhat kizárólag a döntéshozatalra. Azonban nem engedhető meg, hogy kiterjedjen minden, a kollektív befektetési alapok részére nyújtott szolgáltatásra.

33. Értelmezésem szerint a mentesség által érintett ügyleteket azokra kell korlátozni, amelyek széles körben kapcsolódnak az alapok hasznosításához, azaz a befektetési politika meghatározásához, az eszközök vásárlásához és eladásához. Ha nem is korlátozódnak a döntéshozatalra, a mentesített ügyleteknek legalább közvetlen szereppel kell rendelkezniük az értékpapírokkal folytatott kereskedelmi ügyletekben. Ahhoz, hogy a mentesség alkalmazható legyen, meg kell állapítani, hogy a kérdéses szolgáltatások valóban elválaszthatatlanok-e a hatodik irányelv által kifejezetten mentesnek nyilvánított ügyletektől. Ellenben az alapok szűkebb értelemben vett kezelésétől könnyedén elválasztható szolgáltatásokat HÉA-kötelesnek kell tekinteni.

34. A későbbiekben egyébként hasonló indokolást követett a Bíróság, amikor a hatodik irányelv 13. cikke B. része

25 — Lásd e tekintetben Ruiz-Jarabo Colomer főtanácsnoknak az SDC-ügyre (a fenti 23. lábjegyzetben hivatkozott ítélet) vonatkozó indítványának 57. pontját.

26 — A HÉA alkalmazási területe széles körben történő kijelölésének szükségéről lásd a C-186/89. sz. Van Tiem-ügyben 1990. december 4-én hozott ítélet (EBHT 1990., I-4363. o.) 17. pontját.

d) pontjának 3–5. alpontjaiban meghatározott mentességeket illetően megkülönböztette az adómentes ügyleteket és az egyszerű anyagi, igazgatási vagy technikai szolgáltatásokat, amelyek nincsenek közelebbről meghatározva, és nem is nélkülözhetetlenek az adómentes tevékenységek érdekében [27]. Úgy vélem, ugyanezt az elemzést kell megfelelően alkalmazni a hatodik irányelv 13. cikke B. része d) pontjának 6. alpontjában rögzített adómentesség hatálya tekintetében is.

35. Ezen elemzésből következik, hogy a hatodik irányelv 13. cikke B. része d) pontjának 6. alpontjában foglalt mentesség hatályának meghatározásához fel kell tenni a kérdést, hogy vajon a kérdéses szolgáltatások közvetlenül hatnak-e az alapok pénzügyi helyzetére, a pénzügyi kockázatokkal kapcsolatos döntéshozatalra vagy a befektetések terén meghozott döntésekre kifejtett meghatározó befolyás gyakorlása útján [28].

36. A jelen ügyben a kérdést előterjesztő bíróság által a VABT-k részére nyújtott szolgáltatásokról adott információk nem teszik lehetővé annak megállapítását, hogy a VABT-k kezelésétől elválaszthatatlan ügyletekről lenne szó [29]. Adott esetben a nemzeti bíróságot illeti a szolgáltatások pontos természetének megítélése.

37. A BBL ugyanakkor két szövegértelmezési érvet hoz fel, amelyek szerinte a fenti elemzés megdöntésére alkalmasak. Az első, a tárgyaláson kifejtett érv, a hatodik irányelv 13. cikke B. része d) pontjának keretében az 5. és a 6. alpontban szabályozott kezelési fogalmak között állít fel kapcsolatot. A 13. cikk B. részének d) pontja az 5. alpontban úgy rendelkezik, hogy „a tagállamok mentesítik [...] azon [ügyleteket], beleértve a közvetítést is, *de kivéve a kezelést és a letéti kezelést*, amelyek részvényekre, gazdasági társaságokban vagy egyesületekben megtestesülő részesedésre, adóskötelezvényekre vagy egyéb értékpapírokra vonatkoznak, a következők kivételével: termékek feletti rendelkezési jogot megtestesítő okmányok; az 5. cikk (3) bekezdése szerinti jogok vagy értékpapírok" [30]. A 6. pontban található mentesség közvetlen kapcsolatban áll az 5. pontban szabályozott kivétellel. Ennélfogva a 6. pontban szabályozott kezelés fogalmát tágan kell érteni ahhoz, hogy az az adóztatás 5. pontja szerinti fenntartásnak megfeleljen. Emlékezzünk arra, hogy az 5. pont értelmében a kezelés fogalma a Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint az egyszerű anyagi szolgáltatás, illetve technikai vagy igazgatási segítségnyújtás, amely nem idéz elő jogi vagy pénzügyi változásokat [31].

38. Ez az érv a hatodik irányelv 13. cikke B. részének d) pontjában megjelenő két kezelési fogalom közötti tartalmi azonosságot feltételez. Mindazonáltal ez az azonosság

27 — A fenti 23. lábjegyzetben hivatkozott SDC-ítélet és a C-235/00. sz., CSC Financial Services ügyben 2001. december 13-án hozott ítélet (EBHT 2001., I-10237. o.).

28 — Meg kell jegyezni, hogy amint azt más kontextusban az FK 43. cikk második bekezdésében szabályozott „vállalatok irányítása" fogalomról a Bíróság kinyilvánította, hogy a társaságban fennálló olyan részesedésről van szó, amely „meghatározott befolyással" ruházza fel birtokosát „a társaság döntései fölött, és lehetővé teszi számára tevékenységének meghatározását" (a C-251/98. sz. Baars-ügyben 2000. április 13-án hozott ítélet [EBHT 2000., I-2787. o.] 22. pontja).

29 — Az eszközök kezelésében, de a VABT által elfogadott politika keretén belül az információ-, illetve segítségnyújtás, valamint az értékpapírok megszerzéséhez, jegyzéséhez és átruházásá hoz való anyagi segítségről van szó.

30 — A kiemelés tőlunk.

31 — A fenti 27. lábjegyzetben hivatkozott CSC Financial Services ügyben hozott ítélet 28. pontja.

nem létezik. A fenti rendelkezés 5. pontja keretében a jogalkotó által rögzített kezelés fogalma a Bizottság által javasolt, hitelekre, részvényekre, adóskötelezvényekre és egyéb értékpapírokra vonatkozó minden ügyletre kiterjedő kezdeti formula leszűkítésének eredménye [32]. E fogalom bevezetésével megtörtént tehát az értékpapírok kereskedelmével közvetlen kapcsolatban nem álló segítségnyújtási, illetve végrehajtási, anyagi, technikai vagy igazgatási feladatok kizárása a mentesség alkalmazási területéről. Ezzel szemben az e rendelkezés 6. pontja szerinti kezelés pozitív fogalom, amely világosan a jegyzői által az alap rendelkezésére bocsátott értékpapír-portfolió hasznosítását jelenti. Ebben az értelemben a kezelés az alap letéteményesre bízott eszközeinek megőrzése mellett a kollektív befektetési alapok két lényeges alkotóelemének egyike. Ez a fogalom tehát nem értelmezhető a kezelőnek nyújtott, az alapok hasznosításával közvetlen kapcsolatban nem álló szolgáltatásként.

39. A BBL második érve azon a tényen alapszik, hogy a befektetési alapokat kezelő társaságok tevékenysége a 2001/107 irányelv alkalmazásában nemrég kibővült. Ez a BBL írásbeli érvelésének meghatározó eleme [33].

Valóban, a 2001/107 irányelv pontosítja és kibővíti a kollektív befektetési szervezeteket kezelő társaságok tevékenységét, mindenekelőtt a befektetési tanácsadás területén [34]. Mégis úgy tűnik számomra, hogy ez a kiterjesztés nem jár semmiféle automatikus hatással, amely az említett tevékenységeket a hatodik irányelv 13. cikke B. része d) pontjának 6. alpontja értelmében vett alapkezelés fogalmába illesztené. Egyrészről — mivel a két szöveg tárgya elkülönül egymástól — nincs akadálya annak, hogy a kezelés fogalma minden esetben más elbírálás alá essék. Másrészről azonban emlékeztetni kell arra, hogy a 2001/107 irányelvben ezek a tanácsadói tevékenységek kizárólag „nem alaptevékenységhez kapcsolódóak" az alapok kezelésének elsődleges funkciója mellett [35]. A HÉA rendszerében tehát ezek egyértelműen „kiegészítő tevékenységek". A Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint ez a besorolás azokat a szolgáltatásokat érinti, amelyek nem az adóköteles tevékenység „közvetlen, állandó és szükséges" részét képezik. [36] Ezeket a tevékenységeket különálló ügyleteknek kell tekinteni, amelyek önálló eredménnyel járnak. Ezen a címen nem lehet ezeket a HÉA-mentesség érdekében az alapkezelői tevékenység körébe vonni.

32 — Lásd az Európai Parlamentnek az Európai Közösségek Bizottsága által a Tanács elé terjesztett, a tagállamok forgalmi adóra vonatkozó jogszabályainak összehangolásáról — közös hozzáadottértékadó-rendszer: egységes adóalap-megállapításról szóló hatodik irányelvre vonatkozó javaslatra adott válaszát (HL 1974., C 40., 34. o.).

33 — Valójában a BBL e tekintetben az értékpapír befektetési szolgáltatásokról szóló, 1993. május 10-i 93/22/EGK tanácsi irányelvre (HL L 14., 27. o.; magyar nyelvű különkiadás 6. fejezet, 2. kötet, 43. o.) is alapozza érvelését. Ugyanakkor tény, hogy ezen irányelv 2. cikke (2) bekezdésének h) pontja kizárja hatálya alól a kollektív befektetési szervezeteket és az ilyen szervezetek letéteményeseit és kezelőit.

34 — A 2001/107 irányelvvel módosított 85/611 irányelv 5. cikke úgy rendelkezik, hogy a „közös alapok és a befektetési vállalkozások tevékenységének irányítása ezen irányelv alkalmazásában tartalmazza a II. mellékletben említett tevékenységeket, ez a jegyzék nem teljes". A fenti irányelv II. melléklete a portfoliókezelési, igazgatási és marketing feladatokra vonatkozik. Az 5. cikk (3) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a (2) bekezdéstől eltérően a tagállamok engedélyezhetik az alapkezelő társaságoknak befektetési alapok/közös alapok és befektetési vállalkozások kezelése mellett egyedi alapon befektetési portfoliók kezelését, és nem az alaptevékenységhez tartozó szolgáltatásokként befektetési tanácsadói szolgáltatást és a kollektív befektetési vállalkozások jegyeire vonatkozó értéktári és ügyviteli szolgáltatásokat nyújtsanak.

35 — A 2001/107 irányelvvel módosított 85/611 irányelv 5. cikke (3) bekezdésének b) pontja.

36 — Lásd hasonlóképpen a C-306/94. sz. Régie dauphinoise-ügyben 1996. július 11-én hozott ítélet (EBHT 1996. I-3695. o.) 18. pontját.

40. A fenti elemzés összefoglalásaként úgy tűnik, hogy a hatodik irányelv 13. cikke B. része d) pontjának 6. pontja úgy értelmezendő, hogy a „kezelés" nemcsak a döntési jogkört magában foglaló kezelési szolgáltatásokat, hanem azon ügyleteket is magában foglalja, amelyek a kollektív befektetési alapok és hasonló szervezetek pénzügyi helyzetére a befektetések terén meghozott döntések feletti meghatározó befolyás gyakorlása útján közvetlen hatással járhatnak.

IV — Végkövetkeztetések

41. A fent előadott megfontolások fényében azt javaslom a Bíróságnak, hogy a Tribunal de première instance de Bruxelles által feltett kérdésekre a következő módon válaszoljon:

„1) A tagállamok forgalmi adóra vonatkozó jogszabályainak összehangolásáról — közös hozzáadottértékadó-rendszer: egységes adóalap-megállapításról szóló, 1977. május 17-i 77/388/EGK hatodik tanácsi irányelvet úgy kell értelmezni, hogy az átruházható értékpapírokkal foglalkozó kollektív befektetési vállalkozásokra vonatkozó törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések összehangolásáról szóló, 1985. december 20-i 85/611/EGK tanácsi irányelvnek megfelelően létrehozott változó alaptőkéjű befektetési társaságok a hozzáadottérték-adó alanyainak minősülnek, és így a részükre nyújtott szolgáltatások teljesítési helyének a 77/388 hatodik irányelv 9. cikke (2) bekezdése e) pontjának megfelelően a fenti társaságok gazdasági tevékenységének székhelyét kell tekinteni.

2) Az első kérdésre adott nemleges válaszra tekintettel a második kérdésre nem szükséges válaszolni".